

Farkas Ádám

A hetedik napon

■ A földi lét a mozgásban gyökerezik. Az obszerválható és a felfoghatatlan mikro- és makrokozmosz is mozgásban van. Ami mozog, az energiát fejt ki vagy erőterben hajtódik. Ami létezik, az helyét változtatja a térben. Lehet aktív és/vagy passzív szereplő, de gyarapodik és leépül. Minden anyag maga is mozgás, és az eredettel meghatározott módon és irányba tart. Mivel az erők egymásra is hatnak, csak a főirány kódolt, a mozgás ciklikussá válik, és szabályozott rendszerben működik.

Az emberi észlelés mindkét folyama, a hit és a tudomány is egy-egy pontot határoz meg a világ születésére, amikor a semmiből létrejött, megteremtődött a minden: az isteni teremtés, vagy az ősrobbanás.

Az ősrobbanás-elmélet (angolul Big Bang) számításokkal alátámasztott hipotézise szerint az emberi fogalmakkal kifejezhetetlen sűrűségű és hőmérsékletű ősmasszából a robbanás 17. ezred-másodpercénél már kialakultak az anyagi világ jelenlegi építőköveinek tartott kvarkok és elektronok és ezek antirészecskéi.

A viláértelmezésünket mederbe terelő keresztény hit a *Szentírás*on, a *Biblián* keresztül azt tudatja velünk, hogy az Úr Isten a Világot hat nap alatt teremtette: „Es megáldá Isten az hetedic napot, az-az megszentelé azt mivel hogy azon szünt volna meg minden ő tsinálmányának tsinálásától, melyet teremtet vala az Isten hogy azt elvégezné.” (Vizsolyi Biblia, 1590, Mózes első könyve, első rész 3/b.)

E rövid és tág horizontú bevezető után szűkítsük le az elmélkedésünk sodrát az emberlét jelenkorára, ezen belül is a hetedik napra, az ünnepre.

A földi létünk, az életünk a kezdettől a végig át és át van szöve belső és külső hatások okozta, rendszeresen ismétlődő, mérhető ritmusokkal, ütemekkel, ciklusokkal.

A szívdobbanás (1 másodperc), a lélegzet (6 másodperc), a földforduló (24 óra), a holdforduló (28 nap), az évszakforduló (92 nap), az évforduló (12 hónap).

A biológiai ritmusaink többé-kevésbé állandóak, a kozmikus ütemek emberi mértékkel változatlanok. A földi élet alapritmusát a földforgásból adódó napállás határozza meg, osztja aktív és passzív zónára.

Az élő szervezetek döntő többsége a fényt és a meleget használja az alapvető életfunkcióihoz, de a természet ökológiai gazdaságossága nem hagyhatja veszni a fényhiányos órák és helyek lehetőségeit sem.

Ezért vannak éjszaka aktív pillangók, bogarak, denevérek, rágcsálók, madarak.

Mi magunk, az ipari-elektronikai társadalom magyarul beszélő népe az éjjeltől induló és ugyanoda visszaérkező 24 órás földfordulót egy napnak nevezzük, és talán egyedül a mi nyelvünk használja ugyanazt a szót az életet égitest, és az életünket szigorúan ritmizáló időegység megnevezésére. A 24 órás életegységeink nagyjából három szakaszra bomlanak (ahogy az ismert, ironikus dalszövegben is halljuk): 8 óra pihenés, 8 óra munka, 8 óra szórakozás. A szatírá és a skatulyázást kivonva az idézett felosztásból, nagyjából így oszthatunk: 8 óra alvás és pihenés, 8 óra szervezett munkatevékenység, és 8 órává adódik össze az evés-ivás, jövés-menés, otthoni tevé-vevés, kommunikáció és információgyűjtés, szórakozásnak nevezhető lazítás.

Ha ezt az egy napot az „aktív-passzív” állapotunk szempontjából, vagyis az idegrendszerünk teljes be- vagy ki-kapcsoltsága közötti egyenes mérőskálán bemérjük, olyan átlagos diagrammot kapunk, amin elnagyoltan 8 óra passzív, 8 óra aktív és nyolc óra félaktív állapot rajzolódik ki.

Ez a felosztás első látásra szimmetriát, egyensúlyt mutat az aktív és a passzív oldal között. Ha viszont megvizsgáljuk a szabadon élő állatvilág hasonló koordinátáját, azt tapasztaljuk, hogy az idegrendszer nagy részét működtető, koncentrált állapot elenyészően kisebb az állatvilágnál, ugyanis náluk a teljes bekapcsoltság csak veszélyhelyzetben jön létre. Ha pedig ez huzamosan fennáll, a populáció elmenekül vagy kihal.

Nos, ha az ember megjelenése a földön akár véletlen, akár kódolt evolúciós folyamat vagy pedig egy számunkra megfejtethetlen dimenzióból irányított génépítés eredménye, attól az időponttól eredetizethető, amikor megkezdődött a környezet tudatos alakítása, vagyis megjelent a földön a nagy figyelmet és koncentráltságot, teljes aktivitást igényelő tevékenység, a „munka”.

Ha ez így van, meg kellett jelenjen egy periodikusan ismétlődő, kiegyensúlyozó jelenség, a pihenőnap.

„És megáldá Isten az hetedik napot, az-az megszentelést, mert mivel azon szünet volna meg minden tsinálmányának tsinálásátul...” – jelenti ki a *Biblia*. Két lényeges tartalmat bonthatunk ki ebből állításból: az egyik számszerű és életleni minta, hogy hat alkotó nap után kell jöjjön *egy nap*, ami regenerál. A mondat valódi súlyát a *megáldá* és a *megszentelést* igék adják, amik azt jelentik, hogy ez nem az éjszakai pihenés-alvás meghosszabbítása, hanem az elvégzett feladat megoldásának intenzív állapotából való elemelkedés és feloldódás ideje.

A munkavégzés – legyen szó fizikai vagy szellemi tevékenységről – mindig konkrét és meghatározható valóságra irányul. Fentebb azt vélelmeztük, hogy a környezet tudatos alakításáról van szó, mégpedig saját magunk vagy a szűkebb, tágabb közösségünk életfeltételeinek jobbítása érdekében. Ez az aktivitás konkrét részfeladatok vagy feladatsorok megalkotásából áll. A hetedik napon viszont ki kell lépünk az általunk formált részletvalóság gravitá-

ciójából, és fel kell emelkedjünk az egész, a teljesség irányába. Így válik megáldott, megszentelt nappá. A szellemi létünk kell megnyíljon, és így veszíthetjük el a fáradtságunkat, kaphatunk fentről új erőt és impulzust a hétfői újrakezdésre. Így válik a hétvége ünneppé.

Az ünnep valamiféle számadás és hálaadás is, a jutalmunk pedig egy megnyugtató, biztonságadó létélmény.

A vasárnapok sorozata afféle személyes vagy családi alapünnep. Ezek felett helyezkednek az évszakváltáshoz köthető, nagyobb közösséget összehozó, naptárban előírt jeles napok, mint a feltámadás napja, Húsvét mint az új kenyér megszentelésének ünnepe, Szent István-nap mint az új bor megszentelésének ünnepe, Szent Márton-nap és végül a kemény tél beálltával a reményt adó emléknap: Jézus Krisztus megszületésének örömmünnepe, Karácsony.

Vannak a családi kohéziót erősítő ünnepeink: a névnapok és a születésnapok.

Az ünnepeink szövetében a legprofánabb az erősen népszerű óévbúcsúztató és újévköszöntő, a szilveszter éji mulatozás.

A tradicionális ünnepnapokon, ünnepeken túl vannak privát ünnepfragmentumok, amik ha nem is tudják pótolni a megszentelt hetedik napok teljességkapcsolatát, de felreppenthetnek bennünket a saját magunk építette, apró valóságlabirintusaink fogságából.

Ezek egyik változata a természetben való elmerülés, belefeledkezés. Mindenkielőforduló ösztönös meditáció, amikor megállunk a vízparton, és a szem elréved a víz látványán. Bámulva a lassú hömpölygést vagy ütemes hullámverést, egy idő után elfeledkezünk magunkról, szinte elhagyjuk a testünket.

Hasonló meditatív élményt tud generálni egy dombtetőről, szikláról, hegytetőről nyíló kilátás, amikor a tekintet végigsiklik a tájon, akarattunktól független vándorútra indul. Megmártózunk a hatalmas térben, és saját kicsinységünk és törékenységünk átérzése mellett, talán épp ezen az áron egyesülünk egy időtlen pillanatra a tágassággal, határtalansággal. Apró ünneptörödékek vagy önfeledt mikroünnepek ezek az áhítatok.

Van még egy nehezebben elérhető módja az egyéni, ünnepi stresszoldásnak, ez pedig a céltalan erdei séta, amikor meg-megpihen az ember egy-egy tuskón, kidőlt fatörzsön, és átadja magát az erdőnek. A városlakók számára nehéz az erdővel azonosulni, mert meggátolja az ismeretlentől való szorongás hátbizsergető érzése, de néhány azonos helyre történő kirándulás után, egy jó bottal a kézben, már kialakulhat egyfajta otthonosság, ami a feltétele az erdei áhítatnak – ami talán még erősebb, még tisztítóbb, mint a víz, a szabad tér, vagy a tűznézés misztériuma.

Az erdőben történő feloldódás, azt hiszem, a fákkal, az állatokkal, sőt a földdel, a széllel és a csenddel való azonosulást is jelenti. Feladjuk emberi mivoltunkat, és egy rövid időre természetessé válunk, és megérinthetjük az időtlen Rendet, amiből az ember Ádám és Éva nyomán kitört, kifejlődte magát. Ám amennyit nyert a jóléte, biztonsága, kényelme terén, annyit veszített a nagy egéztől, a kozmikus rendtől történő eltávolodása, emigrálása miatt.

Ez az eltávolodás, az egyéni és kollektív elmagányosodás nyithatja meg az ősi, archaikus, mégis kortárs szílat az ünnepek megfejtésének kísérletében, ez pedig nem más, mint a művészet logikailag nem magyarázható jelenléte az ember történetében.

Közhelyszerűen ismert tény, hogy az emberré válás egyik kísérő jelensége a spiritualitás, a materiális létezés felett álló hatalommal, a szellemi szférával való kapcsolattartás. Ez a dimenzió a közösségépítésnek az egyik fontos eleme, talán a legfontosabb, maga a kötőanyag. A Párizsban, az Eiffel-torony tövében nemrég megnyílt jelentős intézmény, a Nem Európai Művészetek Múzeuma, népszerűen a *Musée du Quai Branly* a világ elé tárta a természetközeli törzsi társadalmak és közösségek jelenkori és a néhány száz éves közelmúltból gyűjtött rituális

tárgyait, eszközeit, szertartásait, viseleteit, táncait, zenéit. Azok számára, akik népművészettel, néprajzzal, folklórral foglalkoznak, nem meglepő, de az európai átlag értelmiség számára megrázó élményt nyújt ennek a Föld különböző pontjain elszigetelten létrejött kultúrának az azonos nyelvezete, a megdöbbentő szuggesztivitása és a kifinomult, kiírt formakincse, jelhasználata.

Minden nagy kultúra a történelemben elszakíthatatlan szálakkal kötődik a vallásához, talán azt is vélelmezhetjük, hogy minden kultúra a kultuszainak az ültetvénye. Innentől ez a téma sokfelé ágazik, felvetődik a véres, a hamis kultuszok lehetősége, azok kifutása, dimenziói.

Egyelőre hagyjuk az álünnepeket, a római gladiátorarénák vérgőzét és a futballstadionokban vagy a körülöttük kitörő vandalizmust, és térjünk vissza a mindenség irányába nyíló ünnepek sorához, és vállaljuk el, mondjuk ki: a művészet a kezdetek óta az emberi közösségek ünnepigényének az eszköze, és nem választható le a materiális világ felett álló szellemi szférával történő érintkezéstről.

Ha ez a gondolatkör igaz, akkor fel kell ismerjünk, hogy a modern európai civilizáció az istenhitéből kihátrálóban egyre veszélyeztetettebb helyzetbe kerül, és egyre inkább csak a művészet áttételén, vevő-adórendszerén keresztül tudja elérni a fennmaradásához nélkülözhetetlen vertikális kapcsolatokat és ünnepi megtisztulást.

A felelősség mindannyiunké!